

Verslag werkconferentie 'Investeren in een groene buitenruimte'

Donderdag 12 Maart 2015, 13.00 – 17.00, WTC Almere

Op 12 maart 2015 hebben het Planbureau voor de Leefomgeving en Platform31 een werkconferentie georganiseerd getiteld 'Investeren in een groene buitenruimte' in het WTC in Almere. Het doel van deze werkconferentie was om met aanwezigen van gedachte te wisselen over de vraag hoe het maatschappelijk belang van groen op een transparante en zorgvuldige manier kan worden gewaarborgd in besluitvormingsprocessen. Welke informatie is daarbij nodig, waar zitten belemmeringen en waar zitten oplossingen om waarden van groen te koppelen aan besluitvormingsprocessen? Hoe kunnen bestuurders of ambtenaren deze waarden borgen? En wat zijn goede en inspirerende voorbeelden? Lessen van deze workshop zijn behulpzaam voor het PBL-programma Natuurlijk Kapitaal Nederland alsmede voor de derde fase van het TEEB-stad project.

De bijeenkomst, waaraan ca. 75 deelnemers deelnamen, bestond uit een plenair gedeelte en vier parallelle workshops waarin de deelnemers actief vanuit verschillende perspectieven discussieerden over het integreren van groen in (lokale) besluitvorming. Dit verslag doet verslag van de belangrijkste lessen en geeft een aantal impressies van de presentaties en discussies.

Het plenaire gedeelte in vijf quotes

Henk Mulder

"Het geboortekaartje van deze stad is het groen. Groen is in Almere echt een voorinvestering geweest. Deze beweging zetten we door met het programma van *Growing Green Cities*. Wij merken dat het erg belangrijk is dat je de waarde van groen hard kan maken. We hebben slechte ervaringen met MKBA's en snakken naar een andere methodiek. Daarom zijn we ook blij met TEEB-stad en een werkconferentie als deze in onze stad."

Hans Rutten

"De biodiversiteit is onder de maat. Gelijktijdig blijft het natuurlijk kapitaal onderbenut. We moeten af van het 'of-of denken', niet naar 'en-en denken' maar naar 'via-via denken'."

Rachelle Eerhart

"Groen Dichterbij gaat over mensen die een beetje klungelen in het groen. Wat is daarvan de bijdrage aan de biodiversiteit? Dat is erg lastig vast te stellen. Wel zorgt het voor de vermaatschappelijking van het groen, waardoor groen meer van de mensen wordt."

Arjan Ruijs

"De TEEB-stad tool helpt bij het aangaan van gesprekken met anderen over de kosten en baten van groen. De tool wordt vooral gebruikt binnen de gemeente en nog weinig in gesprek met andere partijen."

Niemand ziet de tool als louter een rekeninstrument, maar vooral ook als een communicatiemiddel en procestool, een bewustwordingsinstrument en soms ook als een marketinginstrument, waarmee het belang van groen onder de aandacht wordt gebracht."

Titia Wolterbeek

"Ik kreeg als titel voor deze workshop mee 'guerilla vergroenen'. Maar ik wil niet vergroenen. Ik wil Nederland weer kleurrijk maken. Kleurrijk groen voor vlinders, bijen en mensen. Daarom krijgt iedereen van mij een zakje wild bloemenmengsel mee."

Workshop 1: Perspectief Nationaal beleid

Wat betekenen de Natuurvisie en Omgevingswet voor groen en de stad?

Door: Hans Rutten (Ministerie van Economische Zaken).

De gedeelde uitdaging van de aanwezigen zit vooral in de vraag hoe integrale plannen, mede vorm gegeven vanuit de samenleving, tot stand kunnen komen in een sectoraal verkokerde overheid en welke rol diezelfde overheid in deze plannen kan spelen. De discussie tijdens de workshop ging over voorbeelden en lessen die oplossingsrichtingen boden voor het beantwoorden van deze vraag.

Een inspirerend voorbeeld kwam uit Zwolle waar de ontwikkeling van structuurplannen niet sectoraal maar vanuit een gebiedsperspectief is ingestoken. Hierbij wordt gekeken naar mogelijkheden en behoeftes voor de gebieden, want "in het gebied zelf komt alles samen". Vanuit een gebiedsperspectief werk je automatisch integraal. Je komt zo in een vroeg stadium tot een gemeenschappelijke agenda en tot gewogen plannen. Je moet, zeker vanuit de groensector, wel alert zijn op wat er op de agenda staat en hoe je nieuwe ideeën inbrengt. Een ander voorbeeld is de gemeente Ommen die bij haar structuurvisies niet de eerste stap heeft gezet, maar vijf landgoederen om integrale landgoedvisies heeft gevraagd. In Ommen is 20% van de grond particulier landgoed, en om te voorkomen dat hun – vaak interessante en integrale plannen – botsen met het gemeentelijk bestemmingsplan wordt eerst hun visie gevraagd, voordat de gemeente met haar plannen komt. Uit Leiden kwam een voorbeeld van een groep bedrijven die gezamenlijk kozen voor een groene inrichting van hun bedrijventerrein dat aantrekkelijk is voor de medewerkers. De bedrijveninvesteringzone (BIZ) is een instrument dat hierbij helpt.

De crux bij dit soort initiatieven is hoe je multidisciplinaire teams of overlegstructuren opzet, het proces organiseert en integraliteit inbakt. Organiseer gebiedsteams die een opdracht meekrijgen die integraliteit vraagt – óók binnen de overheid zelf. Deze insteek zie je momenteel vaker opkomen. Natuurmonumenten maakt nu bijvoorbeeld een verandering door waarbij ze minder opereren vanuit een sectoraal gedachtengoed, maar vanuit een 'mutual gains' concept. Belangrijk daarbij is dat je niet de maximalisatie van eigen baten nastreeft, maar het vergroten van de gezamenlijke taart waarbij je zelf een groter deel krijgt dan in geval van een sectorale aanpak. Het onderwijs moet deze integrale aanpak volgen, en minder inzetten op sectorale kennisoverdracht.

Ministeries en gemeentes zijn vaak nog niet zo georganiseerd. Daarnaast hebben veel organisaties een sectorale opgave waar ze op afgerekend worden. Dit werkt samenwerking en de zoektocht naar meekoppelende belangen tegen.

Een vraag die naar boven komt is hoe je als overheid samenwerking faciliteert. In Overijssel faciliteert de provincie processen voor de leefbaarheid van het buitengebied door kleine subsidies beschikbaar te stellen voor samenwerking; dit zet een beweging in gang en heeft geleid tot nieuwe gebiedscoalities. Noord-Holland besteedt dit soort processen niet uit, maar neemt ze zelf ter hand. Zuid-Holland faciliteert dit door regelvrije ruimtes op te zoeken waar pilots mogelijk zijn. Hiervoor zetten zij gebiedsdeals op en

voegen zij subsidiepotjes samen. Een belangrijke vraag hierbij is hoe je dit soort initiatieven kunt veralgemeniseren. Een 'Green Deal' aanpak voor gemeentelijke groeninitiatieven kan nuttig zijn. Hierbij pakken betrokken partijen, inclusief de overheid, gezamenlijk de belemmeringen aan die realisatie van deze initiatieven in de weg staan.

Bij veel initiatieven is de aanwezigheid van een neutrale tussenpersoon van belang. Deze kan de link leggen tussen aanbieders van groenideeën, vragers ervan en de politiek. Deze helpt ook om commitment te krijgen voor het thema van groen in de stad. Eenmaal gecommitteerd, is het vaak eenvoudig om ook de financiële middelen te vinden.

Tenslotte wordt beargumenteerd dat natuurwetgeving niet belemmerend hoeft te zijn voor (economische) investeringen in de publieke ruimte. Zaak is wel om vanaf het begin rekening te houden met juridische kaders en het schaalniveau waarop je moet werken. De belemmering zit soms minder in de natuurwetten, maar meer in het GLB of de PAS. Een ander punt is dat afweging tussen verschillende doelstellingen (groen versus rood) dikwijls niet mogelijk is door strikte juridische kaders.

Tot slot is in het landelijk gebied is de verhouding tussen natuurorganisaties en boeren vaak gepolariseerd. In de stad is dit minder een probleem. Daar moet het eenvoudiger zijn om coalities te kweken.

Workshop 2: Perspectief gemeentelijke besluitvorming

Naar een nieuwe samenwerking tussen gemeente en burgers

Door: Tom Voorma (gemeente Den Haag, informeel aanspreekpunt stadslandbouw) en Wessel Tiessens (groene helden buurttuin).

De workshop is opgedeeld in drie vragen: wat willen we, wat bieden we en wat zijn de blokkades of deals? Deze vragen komen aan de orde voor gemeenten, bedrijfsleven en burgers.

De discussie laat al snel zien dat er cultuurverschillen zijn tussen de drie hierboven genoemde partijen. Het beoordelingssysteem verklaart bijvoorbeeld het gedrag van veel ambtenaren; het volgen van het kader is belangrijker dan het helpen van een burger met een vraag die buiten die kaders valt. Voor veel partijen is het gemeentehuis ontoegankelijk. Zij hebben behoefte aan een aanspreekpunt binnen de gemeente die oude structuren kan doorbreken. De gemeenteambtenaar heeft de potentie om als spil in het web te fungeren, alleen is het vinden van de juiste ambtenaar voor veel burgers moeilijk. De gemeente als netwerkpartner wordt geschetst als goed toekomstbeeld.

Er zijn voorbeelden waar dit ook zo wordt opgepakt. De gemeenten Den Haag en Rotterdam brengen momenteel stadslandbouw en andere duurzame/groene initiatieven in de stad in kaart en helpen zo de partijen om elkaar onderling te vinden. Lokale initiatiefnemers ervaren het af en toe langskomen van de gemeente al als een blijk van waardering. Lintjes knippen en lintjes uitdelen zien zij als een laagdrempelige manier vanuit de gemeente om burgerinitiatieven te steunen.

Andere punten die naar voren kwamen:

- Schotten tussen de verschillende budgetten vormen een belangrijk obstakel. Koppel doelen en budgetten aan elkaar. Deals met gemeenten kunnen in theorie gesloten worden op 'voorinvesteringen' – bijvoorbeeld wanneer burgers de gemeente werk uit handen nemen op het gebied van riolering.

- Een gezamenlijk loket of startpagina voor groeninitiatieven – toegeschreven op de burger – kan voorkomen dat elk initiatief het wiel opnieuw uitvindt. Dit is nu aan de orde voor stadslandbouw in Den Haag.
- Hoe kunnen burgervragen sneller worden opgemerkt? Dit is niet alleen een probleem voor gemeenten maar ook voor andere overheidslagen. Een dilemma daarbij is dat gemeenten grenzen behoren te trekken bij wat burgers zelf kunnen of mogen doen.
- Het is nodig om het positieve verhaal te vertellen en voorbeelden te noemen. Benadruk niet alleen wat niet goed gaat.

Een aantal obstakels die voor de verschillende partijen werden genoemd zijn:

Obstakels voor burgers	Obstakels voor bedrijfsleven	Obstakels voor gemeenten
<ul style="list-style-type: none"> • Nee-zeggars zorgen voor demotivatie • Allemaal verschillende afdelingen • Plan past niet in kaders • Risicomidgend gedrag van gemeenten • Geen geld voor plannen 	<ul style="list-style-type: none"> • Geen zicht op toekomstwaarde (vooral voor frontrunners) • Alleen blik op korte termijn winst: (plannen worden afgedaan als onzin) • Geen <i>level playing field</i> • Kwaliteitscontroles – bij experimenten zouden deze soms flexibeler mogen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Regels • Vrijheid/mandaat • Aansprakelijkheid/eigenaarschap • Gebrek aan burgerinitiatief • Persoonlijke voorkeur wethouder

Workshop 3: Perspectief gebiedsontwikkeling van de stad

Welke plek heeft groen in de grondexploitatie en in de MKBA?

Door: Edwin Buitelaar (PBL, Amsterdam School of Real Estate), Frans Sijsma (RuG).

Wat is het mensen waard om te wonen in het groen? Mensen willen verschillende soorten groen en groen is één van de factoren die woonkeuzes bepalen. In de grondexploitatie (grex) wordt groen gezien als kostenpost. Groen is vaak een ondergeschoven kindje. Zij wordt echter mogelijk belangrijker bij meer organische stedelijke ontwikkelingen. Een belangrijke kostenpost van de grex is het woon- en bouwrijp maken van de grond. Op dat moment is inbedding van groene keuzes al van belang. De groensector moet dus al in een vroeg stadium aan tafel zitten.

Het proces van gebiedsontwikkeling kent vier hoekpunten: (i) stedenbouwkundig ontwerp, (ii) programma van eisen, (iii) draagvlak en (iv) grex. Dit proces duurt vaak lang en vraagt op verschillende momenten om een beslissing. Groen is dan vaak het kind van de rekening. Zoek voor oplossingen hiervoor naar mogelijkheden om groene investeringen via een ander systeem te bekostigen, bijvoorbeeld via koppeling met de WOZ-inkomsten. Kijk ook naar de mogelijkheid om groen aan te wijzen als 'bovenwijkse' voorziening die niet alleen ten goede komt aan de wijkbewoners, maar waarvan de baten verder reiken dan de grenzen van de woonwijk.

In de afweging met een maatschappelijke kosten-baten analyse (MKBA) kunnen vaak niet alle effecten worden gemonetariseerd maar wel gekwantificeerd. Een combinatie van een MKBA en multicriteria analyse (in de vorm van een soort MCKBA) is dan een optie. Belangrijk daarbij is dat zowel harde als zachte waardes beter worden gemeten; dit gebeurt slechts in een deel van de gemeentelijke plannen. Koppel daarbij de financiële kosten en baten van een project aan de 'zachte' waardes. Kijk daarbij ook naar het ruimtelijk schaalniveau en bedenk dat veel 'zachtere' waardes van groen op hoger schaalniveau baten opleveren (bijvoorbeeld gezondheid en waterberging). Bekijk dus op welk schaalniveau effecten optreden en betrek betrokkenen van dat schaalniveau bij de gebiedsontwikkeling. Belangrijke categorieën van deze 'zachte' baten zijn biodiversiteit en beleving. Biodiversiteit is een ethisch geladen begrip en daarmee slecht meetbaar, maar effecten van ingrepen op biodiversiteit zijn wel veelvuldig

onderzocht. Een mogelijkheid om biodiversiteit mee te nemen in de afweging is door het aantal ecologisch gewogen hectares groen mee te nemen, waarmee je nagaat wat het ecologisch effect (baat) van je investering is.

Workshop 4: Perspectief vanuit maatschappelijke partners

Waarom en hoe kunnen burgers en bedrijven investeren in, meesturen aan en verantwoordelijkheid nemen voor groen in de stad?

Door: Stef Spigt ('Marktmeester' van IJburg, lokale verbinder bij een zorgorganisatie in Amsterdam) en Rachelle Eerhart (Groen dichterbij, IVN).

De deelnemers aan de workshop hebben een aantal gedeelde vragen. Hoe betrek je burgers bij het creëren van groen? Hoe creëer je daarvoor ruimte en ontvankelijkheid? Moet je burgers actief verleiden of gewoon loslaten? Hoe keer je de trend van de bezuinigingen? Wat zijn de motieven en omstandigheden die bepalen of partijen meedoen? Hoe belangrijk is het meten van effecten?

Stef Spigt had in IJburg als marktmeester de rol van community manager, die bijdraagt aan de ambitie van 'een wijk zonder scheidslijnen' en het brengen van leven in de wijk. Daarvoor kon hij schakelen tussen organisaties en was aanspreekpunt en verbinder voor bewoners. Hij benoemt de volgende lessen en werkende bestanddelen van deze functie:

- Gedeelde visie als bindend element
- Bestuurders die wat willen
- Vertrouwen geven en samen opbouwen
- Draggers en schragers in wisselende coalities
- Rituelen bevestigen
- Boter bij de vis (deelnemen = betalen)
- Ongeplande ruimte bevechten
- Zwervers in de hiërarchie

Bij zo'n functie helpt het om een potje 'strooigeld' beschikbaar te hebben – een potje dat snel en met weinig verantwoording in kleine bedragen is uit te keren aan bewonersinitiatieven. Dat helpt aanzienlijk om vertrouwen te winnen, betrokkenheid te creëren en snel zichtbare resultaten te realiseren. Een andere les is dat zo'n functie van marktmeester / initiatievenmakelaar nodig blijft. Als dit stopt dan zakt ook het hele opgebouwde proces in elkaar en dat is zonde.

Groen hoeft niet altijd onderwerp te zijn van zo'n wijkinitiatief. Groen kan er wel een plek in krijgen en het kan ook oplossingen bieden voor andere problemen of ambities in de wijk (bijv. als ontmoetingsplek, om sociale cohesie te versterken of om buurtactiviteiten rondom te organiseren). Dus ook als groen geen onderwerp is, kan het toch belangrijk zijn en een rol krijgen.

Plenaire afsluiting

In een korte plenaire terugkoppeling wordt een aantal algemene lessen en observaties uit de workshops benoemd:

- Een lokale initiatievenmakelaar / marktmeester, iemand die onafhankelijk vanuit gezamenlijke ambities opereert, is belangrijk voor het faciliteren van burgerinitiatieven. Het mooiste is wanneer deze initiatievenmakelaar / marktmeester wordt gefinancierd door de betrokkenen in het gebied zelf.
- Er zijn vaak genoeg gegevens, middelen en inzichten beschikbaar om groen tastbaar en kwantificeerbaar te maken in plannen en afwegingen.

- Om groen een plek te geven gaat het voor een belangrijk deel om het organiseren van het proces. Maak bijvoorbeeld Green Dals om belemmeringen in dit proces te identificeren en aan te pakken. Deze Green Deals zijn bij uitstek de brug tussen visie en regelgeving.
- Meer pragmatisme – ga gewoon aan de slag. Het gaat om de business case, dat partijen tot een deal komen, niet om de MKBA en de kengetallen. Deze kunnen een rol spelen, maar zijn niet allesbepalend. Als de partijen eenmaal gecommitteerd zijn en plannen zien zitten, is het vaak mogelijk de middelen er voor te vinden.

Tot slot: de dag heeft voor het PBL-programma Natuurlijk Kapitaal Nederland en voor het TEEB-Stad project interessante voorbeelden opgeleverd die laten zien waar en onder welke omstandigheden 'groen' een sterkere plek kan veroveren in gemeentelijke besluitvorming. Lessen die getrokken werden betroffen onder meer de rol van een semi-neutrale 'spin in het web', de mogelijkheden om pilots op te zetten, de kracht van voorbeeldprojecten, de rol van de waarde van groen voor mensen, en het belang van de zoektocht naar gedeelde belangen en vertrouwen. Deze lessen moeten een plek krijgen in het antwoord op de vraag hoe de TEEB Stad tool een rol kan spelen in gemeentelijke besluitvorming. Zij zullen ook een plek krijgen in aanbevelingen over hoe het belang van ecosysteemdiensten en biodiversiteit beter kan worden verankerd in besluitvormingstrajecten.

Bijlage:

Programma Werkconferentie 'Investeren in een groene buitenruimte'.

- 12:30 **Inloop met lunch**
- 13:00 **Welkom en doel van de dag**
Wethouder Henk Mulder (Almere, trekker van het groene bestuurlijke netwerk)
- 13:10 **Pitch 'van bovenaf' - De verankering van groen in besluitvorming: waar zitten de kansen?**
Hans Rutten (projectleider Natuurvisie, directie natuur en biodiversiteit, Ministerie van Economische Zaken)
- 13:20 **Pitch 'van onderop' - Hoe benut je maatschappelijke waarde van groene initiatieven optimaal?**
Rachelle Eerhart (projectleider Groen Dichterbij, IVN)
- 13:30 **Hoe belangrijk is waardecreatie bij investeren in groen?**
Een presentatie van de evaluatie van de TEEB-studies door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). *Arjan Ruijs (PBL) en Martijn van der Heide (WUR)*
- 13:50 **Inspirerend intermezzo**
Is 'guerilla-vergroenen' een idee? Iedereen aan het wildzaaien!
Titia Wolterbeek (Vlinderstichting)
- 14:00 **Thee/koffie, wandelen naar workshops**
- 14:25 **Workshops: het nieuwe investeren in groen**
Partijen betrekken bij besluitvorming vanuit vier perspectieven.
- 1. Perspectief van het nationaal beleid**
Wat betekenen de Natuurvisie en Omgevingswet voor groen en de stad?
Hans Rutten (Projectleider Natuurvisie, Ministerie van Economische Zaken) en een vertegenwoordiger van het ministerie van Infrastructuur en Milieu (onder voorbehoud)
- 2. Perspectief van de gemeentelijke besluitvorming**
Hoe neem je groen mee in gemeentelijke besluitvorming? Stok, wortel of preek?
Jacco Schuurkamp (Gemeente Den Haag) en Wessel Tiessens (Gebiedsontwikkelaar)
- 3. Perspectief van gebiedsontwikkeling in de stad**
Welke plek heeft groen in de grondexploitatie en in de MKBA?
Edwin Buitelaar (PBL/Amsterdam School of Real Estate) en Frans Sijtsma (RuG)
- 4. Perspectief vanuit maatschappelijke partners**
Waarom en hoe kunnen burgers en bedrijven investeren in, meesturen aan en verantwoordelijkheid nemen voor groen in de stad?
Stef Spigt ('Marktmeester van IJburg', lokale verbinder) en Rachelle Eerhart (projectleider Groendichterbij, IVN)
- 16:00 **Plenaire terugkoppeling richtingen uit workshops**
- 16:30 **Borrel**

Bijlage: Deelnemerslijst

Naam	Organisatie	Naam	Organisatie
Anne Geert Asjes	Rijksuniversiteit Groningen	Peter van der Knaap	Ministerie van Economische Zaken,
Rienko Baarslag	Gemeente Zwolle	Nina Knol	EU-Advice
Toon Bloemkolk	Www.groenehelden.com	Quirine de Kok	Stadspark Van Gogh
Anneke Blokker	Gemeente Amsterdam, Ruimte en Duurzaamheid	Heik Kuijpers	Gemeente Apeldoorn
Karin Blokzijl	Bureau BUITEN	Paul Levelink	Ministerie EZ
Esther van den Bor	Stichting Duurzaam Bodegraven-Reeuwijk	Godelieve Mars	Regio Holland Rijnland
Frank Braakhuis	CAH Vilentum Almere	Leontine van der Meer	DCMR
Leon Braat	Alterra	Roel Mennen	CroonenBuro5
Michel te Brake	Gemeente Rotterdam	Rob Messelink	Provincie Overijssel
Marcel van Dorst	Water ID	Laura Meuleman	Gemeente Haarlem
Marianne Driehuijs	Gemeente Gouda	Saskia Muilwijk	BWZ Ingenieurs
Annet van Eerden	NL Greenlabel	Willem Mulder	Gemeente Deventer
	IVN Instituut voor Natuureducatie & Duurzaamheid	Dilleen Nijenhuis	Eelerwoude
Rachelle Eerhart	Duurzaamheid	Patrick Nuvelstijn	Natuurmonumenten
Judith van Elderen	Het oversticht	Wendy van Offeren	Van Offeren GroenAdvies
Geert Elemans	GroeneSteden	Cees van Oijen	Stichting IDEewinkel Leiden
Willie Fikken	TU Delft	Wiebe Oosterhoff	Stadsbeheer, Almere
Jos Gadet	Gem. Amsterdam Ruimte en Economie	Rita Oppenhuizen	Natuurmonumenten
Mario Geuze	VHG	Alice Paffen	Ministerie van Economische Zaken
Sandra Greeuw	Ministerie van EZ	Arnoud Popping	Hezelburcht
Martine Groenewegen	De Klik BiomassaDHZ	Ad Roos	Stichting IkZitopZuid
Daan Jochem Groot	De Natuurverdubbelers	Pamela Rusman	Gemeente Bussum
Roland Haffmans	.	Eric van der Sande	Gemeente Almere
Hetti van Hamersveld	Provincie Zuid-Holland	Angelo Schouten	Senlima BV
Aline ter Harmse	Gemeente Leiden	Marianne Schuerhoff	PBL
Martijn van der Heide	PBL / LEI Wageningen UR	Fleur Smout	LandschappenNL
Jurgen van der Heijden	AT Osborne	Saskia Sportel	RIVM/WUR
Kees Hendriks	Alterra Wageningen UR	Marlies Spreen	Gemeente Deventer
Jan Henst	Provincie Gelderland	Femke Stam	Cluster Stadsontwikkeling, gemeente Rotterdam
Brice Hijink	Gemeente Rotterdam	Sjef Staps	Louis Bolk Instituut
Edwin van der Hoeven	HOOGZOMER	Joël Trenning	CAH Vilentum Almere
Anton van Hoorn	Planbureau voor de leefomgeving	Chris Veldhuysen	Tympan Instituut en Veldhuysen Consultancy
Erik Horstra	CAH Vilentum	Bastiaan Verberne	IVN
Violet van Houwelingen	Planbureau voor de Leefomgeving	Kees de Vette	Stadsontwikkeling Rotterdam
Brigitta Huijsloot	Rozenrood NatuurActiviteiten	Maartje Visser	Gemeente Rotterdam
Karen Huijsmans	Grontmij	Bauke de Vries	Saxion Kenniscentrum Leefomgeving
Henrie Jonker	Saxion	Marcel Wenker	Gemeente Deventer
Hans Kamerbeek	Kamerbeek Producties	Richard Witte	Bureau Endemica
Ruud Kempen	Van Helvoirt Groenprojecten	Chris Zeevenhooven	Gemeente arnhem
Flip van Keulen	Ingenieursbureau Stadsontwikkeling Rotterdam		
Jan Klopstra	Gemeente Almere		